

TYÖTTÖMYYSKASSAT YHDESSÄ ETEENPÄIN

Teksti: Anu Karlson

Esittävien taiteilijoiden työttömyyskassan yhdistyminen Journalistien työttömyyskassan kanssa hyödytti muusikoita ainakin kahdella tavalla: jäsenmaksu aleni ja hakemusten käsittelyajat lyhenivät. Kassan sisältä katsottuna yhdistyminen oli voimia vaativa prosessi, mutta kannatti.

He tekivät sen. Vasemmalta Päivikki Vilppula, Riitta Pesonen, Riikka Juntunen, Christel Flander, Kimmo Honkanen, Aija Ståhlberg, Kirsi Kilpiö ja Merja Voutilainen.

JET-kassan johtaja **Aija Ståhlberg** saa huoikaista helpotuksesta lähes painajaismaisen sisäänajovuoden lähestyessä loppuaan: "Nyt näkyy jo tunnelin päässä valoa."

Tunnustelut työttömyyskassojen yhdistämiseksi aloitettiin viitisen vuotta sitten. Joulukuussa 2003 Esittävien taiteilijoiden työttömyyskassa muutti pois Muusikkojen liiton "takahuoneesta" ja rupesi osittaiseen yhteistalouteen Journalistien työttömyyskassan kanssa. Alkuun yhteistä oli vain osoite, mutta neuvottelut laajemmasta yhteistyöstä alkoivat pian. Niinpä vuonna 2005 alettiin jo puhua fuusioitumisen mahdollisuudesta. Keväällä 2006 kassojen edustajistot päättivät pyytää Vakuutusvalvontavirastolta lupaa sulautumiselle ja hyväksyivät sitä koskevat sopimukset.

Vuoden 2007 alusta alkaen ei ole enää ollut olemassa Esittävien taiteilijoiden työttömyyskassaa eikä myöskään Journalistien työttömyyskassaa. Yhdistymisen tuloksena syntynyt uusi kassa sai menevältä kuulostavan lyhennimen JET-kassa.

Järjestelmien viidakossa

Oli siis hitsattava yhteen kaksi kassaa ja kaksi erilaista toimintakulttuuria. Aluksi suurin käytännön ongelma oli kahden erilaisen maksatusjärjestelmän yhdistäminen, mutta ei siinä kaikki: ensi vuoden maaliskuussa tulee käyttöön vielä kerran

uusi järjestelmä. "Siksi taiteilijaryhmämme työntekijät ovat joutuneet opettelemaan välivaiheen järjestelmän, jolla taas muutama kuukauden päästä ei tee mitään", Aija Ståhlberg harmittelee. "Kukaan ei varmaan etukäteen oikein ymmärtänytkään, miten raskas prosessi tämä oli kassan työntekijöille."

Kaiken kukkuraksi vuodenvaihteen alla tuli päätös muutosta uusiin tiloihin. Uusi osoite oli kuitenkin Ståhlbergin mielestä sikäli hyvä asia, että kassa tuli siinä ikään kuin perustetuksi uudelleen. "Se ei ole jonkin sulautuma johonkin toiseen, vaan aidosti uusi, itsenäinen JET-kassa", hän täsmentää. "Tällä hetkellä emme osta enää liitoilta muuta palvelua kuin jäsenrekisterin."

Toimistonsa organisaation JET-kassa joutui kehittämään kokonaan uusiksi. Työntekijät joutuivat samalla opiskelemaan uusien ammattialojen erityispiirteitä: journalistien työttömyyskassan työntekijät esittävien taiteilijoiden elämää ja esittäviä taiteilijoita palvelleet taas journalistien murheita.

"Pätkätoita on paljon molemmissa, ja molempia koskevat samat lait ja säännöt", Aija Ståhlberg summaa, "mutta ammattialat ovat silti erityyppiset. Todella haasteellisia aikoja on eletty. Työntekijöiden jaksamisesta huolehtiminen on ollut yksi tärkeimmistä tehtävistä tänä aikana, ja siinä on ollut suurena apuna uusi etuuspäällikkömme **Kimmo Honkanen**. Muuten ei arki olisi pyörinyt."

Yhdistymisestä oli välittömästi muusikoille se hyöty, että heidän työttömyyskassan jäsenmaksunsa aleni. Mutta jo nyt on ilmeistä, että myös käsittelyajat tulevat lyhenemään huomattavasti.

Asiakas tarvitsee tietoa

Asiakkaat tuntevat työttömyysturvan käytäntöjä vielä huonosti. Siksi uuden etuuspäällikön päällimmäisiin tehtäviin kuuluu tulevaisuudessa myös tiedottaminen, niin sisäinen kuin ulkoinenkin. Kimmo Honkanen tulee ajan oloon jalkautumaan vahvasti kentällekin, mutta käytännössä tämä toteutuu käynnissä olevan murrosvaiheen vuoksi vasta ensi vuoden puolivälissä.

Kassan henkilökunnan kokemuksen mukaan asiakkaat eivät aina tiedä, kenen puoleen missäkin asiassa pitäisi kääntyä. Työministeriön alainen työvoimatoimisto toteaa työttömyyden ja työttömän mahdollisuuden vastaanottaa koko-aikaista työtä. Työttömyyskassa antaa työvoimatoimiston antaman lausunnon perusteella päätöksen. Työttömyysturvan roolijako antaa kassalle muutenkin hyvin vähän harkintavaltaa, koska se on niin vahvasti sidoksissa lakeihin ja vakuutusvalvontaviraston ohjeisiin. Maksuoikeuden myöntää aina työministeriön alainen työvoimatoimisto. Työttömyyskassa vain antaa työvoimatoimiston puolesta päätökset, joista syntyy sitten valitusoikeus.

Toinen yleinen ongelma on liiton ja kassan välinen roolijako. Tietoa ei aina osata kysyä oikeasta paikasta, vaan ollaan yhteydessä liittoon asioissa, joissa pitäisi olla yhteydessä kassaan. Asiakkaat kokevat sen tietenkin hankalaksi; olisi paljon mukavampaa, että kaikki tulisi yhdeltä luukulta.

"Työttömyysturva on kuitenkin erikoistietoa ja -taitoa vaativa ala", Ståhlberg tähdentää. "Jäsenet pitäisi saada hyväksymään se, että tieto on hajautettuna."

Paperityöt pitää tehdä

Kun muusikko jää työttömäksi, hänen ensimmäinen ajatuksensa ei yleensä ole, kuinka työttömyysturvan saamiseksi vaadittavat lomakkeet täytetään. "Ihmiset kokevat työttömyysturvan hakemisen niin hankalaksi ja epämiellyttäväksi ja imagoa alentavaksi", Ståhlberg luonnehtii. "Paperista halutaan vain päästä äkkiä eroon, ja niin meille tulee vaillinaisesti täytettyjä hakemuksia. On ollut kovan työn takana saattaa tietoon, että me emme voi täyttää hakemuksia heidän puolestaan."

Tuore esimerkki on Kansallisoopperan lomautus. "Moni oletti, että asia on selvä pelkällä ilmoituksella, että on oopperasta lomautettuna. Paperitöiden hyväksyminen oli äärimmäisen vaikeaa, kun tilanne koettiin muutenkin niin epärealistiseksi."

Jos oopperalaiset kokivat itseään kyykyttävän, monin verroin kovempaa on keikkamuusikolla, jolle työnantaja ei saa kirjoitetuksi palkkatodistusta, vaikka häneltä sitä toistuvasti pyydetään.

"Sitä tapahtuu usein, koska tällä alalla on paljon pieniä työnantajia", Aija Ståhlberg myöntää. "Kieltämättä jäsen on aika heikoilla silloin."

Ståhlberg lohduttaa, että kun JET-kassan organisaatio saadaan valmiiksi, kassa pystyy ehkä jossain määrin auttamaan taistelussa saamatonta työnantajaa vastaan. "Meilläkin on 'viranomaisina' oikeus lain mukaan saada nämä tiedot, ja yritämme tällaisissa tapauksissa olla suoraan yhteydessä työnantajaan."

Ståhlberg kehottaa hakijaa paremman puutteessa liittämään vaikkapa mahdollisen kirjallisen sopimuksen työn tekemisestä hakemukseen. "Kunhan on vain joku dokumentti, josta ilmenee joko kokonaispalkkio tai mitä eria siihen kuuluu, sitä voidaan meillä sitten purkaa ja ikään kuin työskennellä palkanlaskijoina."

Apuraha-ansa

Viime kuukausina on julkisuudessaakin esitelty tapauksia, joissa taiteilija on ikään kuin pudonnut tyhjän päälle, kun hän on apurahalla työskentelyn jälkeen palannut tulottomaan arkeen. Silloin kun työ on tullut valmiiksi, työn päättämisen toteuttaminen ei ole yleensä vaikeaa. Mutta jos se jää "vaiheeseen", niin kuin muusikolla

saattaa käydä, asia on toinen.

Ståhlberg muistuttaa, että jos muusikon täytyy itse vakuuttaa itsensä työttömyyden varalta, se on jo viittaus siihen, että hän toimii yrittäjänä. "Meidän täytyy nyt todella panostaa siihen, että saadaan aikaiseksi sellainen säännöstö ja laki, että työn pystyy osoittamaan päättäneeksi, vaikka mitään konkreettista näyttöä ei luovalla ihmisellä ehkä ole."

Jonkinlaista korjausta on juuri nyt odotettavissa, sillä työministeriö selvittää parhailaan mahdollisuuksia tieteen ja taiteen tekijöiden työttömyysturvan parantamiseksi. Selvityksessä kiinnitetään huomiota myös omassa työssä työllistymiseen ja apurahatyöskentelyyn.

Tietoa työvoimatoimistoihin

Työvoimahallinnossa ei useinkaan ymmärretä taiteilija-ammattien erityispiirteitä. Ratkaisujen tekijät ovat ihmisiä, ja siksi ratkaisut voivat vaihdella paikkakunnittain, aivan samalla tavalla kuin verotuksenkin käsittely.

"Esimerkiksi Turku on koettu täällä kassalla yleisesti ongelmaksi. Helsingissäkin taso on laskenut sen jälkeen, kun muusikoiden työnvälitystä erikoistuneesti hoitava henkilö jäi eläkkeelle. Musiikkialan tuntemus hävisi sieltä tämän yhden ihmisen mukana."

Ståhlberg kertoo, että työministeriö on nyt kouluttamassa työvoimatoimistojen väkeä, jotta niihin saataisiin erikoisaloihin erikoistuneita henkilöitä hoitamaan näiden alojen ihmisten asioita. Tähän hankkeeseen JET-kassassa suhtaudutaan suurin odotuksin.

Esittävien taiteiden alalle saatiin työttömyysturvalain uudistus vuonna 2003. Tavallisen freelancerin arkeen se vaikutti siten, että oli hiukan helpompi päästä työttömyysturvan piiriin.

"Ei mitenkään kovin konkreettisesti, mutta vähän kuitenkin. Vanhan lain mukaan vaadittiin 18 tunnin työskentelyä alasta riippumatta. Nyt, kun asiaa tarkastellaan euromääräisesti, ei vaadita välttämättä niitä kolmea keikkaa eli kolmea työpäivää viikossa, vaan palkan määrä ratkaisee", Ståhlberg selvittää.

Yhteistyö kannattaa

Kansallisoopperan koko henkilöstön viimekeväinen lomautus kahdeksi kuukaudeksi näkyi väistämättä isona työttömyyspiikkinä JET-kassan toiminnassa. Se ei kuitenkaan sotkenut suunnitelmia, koska siihen osattiin varautua.

"Teimme valtavan suuren pohjatyon: kävimme työnantajan kanssa etukäteen läpi, mitä lomautus heidän kannaltaan tarkoittaa, sekä mitä se tarkoittaa jäsenen kannalta. Jalkauduimme, kävimme kentällä luennoimassa, ja palkkakonttorin kanssa meillä oli hyvää yhteistyötä, niin että saimme sieltä palkkatodistukset", Aija Ståhlberg luettelee.

KIMMO TÄHTINEN

Aija Ståhlberg rohkaisee jäseniä ottamaan yhteyttä JET-kassaan kaikissa työttömyysturvaan liittyvissä asioissa.

"Noin 250 henkilöä haki ja sai meiltä päivärahaa. Osa jätti kyllä hakemattakin eri syistä, ja aika moni myös todella työllistyi."

Oikeaksi kassaksi

Aija Ståhlberg antaa varauksettoman tunnustuksen henkilökunnalleen. "Jokainen on kantanut kortensa kekon, eikä vähiten uusi etuuspäällikkömme Kimmo, joka on heti uutena työntekijänä ollut aikamoisessa puristuksessa. Näin minulta on vapautunut voimavaroja talous- ja hallintopuolen kehittämiseen."

Huolta tuottaa tiedon perille saaminen vuoden aikana tapahtuneista muutoksista. Postia tulee edelleen vanhalla nimellä ja vanhaan osoitteeseen, ja silloin vaarana on paperien katoaminen. "Olemme kyllä ohjeistaneet hakijoita, että he ottaisivat kaikista papereista jäljennökset, ennen kuin lähettävät ne eteenpäin. Lisäksi meillä otettiin lokakuussa käyttöön sähköinen arkisto: kaikki sisään saapuva posti skannataan, ja näin siirrymme vähitellen kokonaan paperittomaan toimistoon."

"Pienenä toimistona meillä ei olisi ollut mahdollisuutta tähänkään järjestelmän kehitysohjon", Aija Ståhlberg toteaa. "Siellä jouduimme elämään kädestä suuhun ja aina valitsemaan sen tien, jolla juuri ja juuri selvitään. Mutta nyt meistä tulee ihan oikea kassa." ■